

सर्वधर्मसमभावाच्या आधुनिक जमान्यात 'खऱ्या धर्माचे' आणि 'खऱ्या धार्मिकतेचे' निकष तपासून पाहण्याची गरज निर्माण झाली आहे. प्रस्तुत पाठात - एक श्रीमंत श्रेष्ठी, आपल्या तीन पुत्रांना एक-एक उत्कृष्ट काम करून दाखविण्यासाठी, काही द्रव्य देतात. तिघेही आपापल्या क्षमतेनुसार चांगली कामे करतात. 'तिसऱ्या मुलाने केलेले काम श्रेष्ठींना का अधिक पसंत पडते?' त्याची हकीगत प्रस्तुत कथेत नमूद केली आहे.

प्राकृतच्या अभ्यासाला चालना देणाऱ्या - श्री विजयकस्तूरसूरींच्या 'पाइअ-विज्ञान-कहा'च्या दुसऱ्या भागातील ही साठावी कथा आहे.

एगम्मि नयरे एगो सिरिमंतो सेट्टी परिवसइ । तस्स तिण्णि पुत्ता संति । एगया बुद्धत्तणम्मि तेण नियदव्वस्स तिण्हंभांगं काऊण पुत्ताणं दिण्णं । तओ वि तस्स पासम्मि एगं महामुल्लं रयणं अत्थि तेण, 'अप्पणे पुत्ताणं को धम्मिओ?' ति जाणणट्ठं तेण पुत्ताणं कहियं- 'जो सोहणं कज्जं कुणेज्जा, तस्स एयं रयणं दाहिस्सं ।'

एवं सोच्चा जेट्ठो पुत्तो अडसट्ठिं तित्थजत्ताओ किच्चा, तत्थ नियधणं वइऊण घरम्मि समागओ । पिउस्स वुत्तं- 'मए एयं सोहणं कज्जं कयं।' बीओ मज्झिमो पुत्तो गेहम्मि वसिऊण दीण-दुहिय-अणाहाणं भोयणं दाउं पउत्तो, तेण वि कहियं 'मए एवं सोहणं कज्जं कयं' ति।

कणिट्ठपुत्तो, चित्तेइ 'सोहणं कज्जं किं करेमि?' ति गवेसंतो एगया नयराओ बाहिरं गओ । तइआ तत्थ सरोवरम्मि एगं मणुसं पडिऊण बुड्ढंतं पासित्ता सिग्घयरं तत्थ गओ । सो जलम्मि पडिऊण तस्स उद्धरणट्ठं पयासं कुणेइ, 'अयं को अत्थि' ति वियारिऊण तं पुरिसं सम्मं पासेइ । तओ तेण णायं- 'इमो मम सत्तू वट्ठइ ।' एवं णच्चा वि बुड्ढंतं तं रक्खेउं मम कत्तव्वं ति विचिंतेइ । कट्ठेण तं जलाओ बाहिरं निक्कासेइ आसासेइ य । सो वि सत्तू जीवियदाणाओ तस्स मित्तत्तणं संपत्तो । गेहम्मि आगंतूण पिउस्स पुरओ वुत्तं- 'अज्ज मए एयारिसं सोहणं कज्जं समायरियं, जं सत्तू वि बुड्ढंतं जलाओ उद्धरिओ ।'

पिउणा वि तं सोच्चा सो बहं अणुमोइओ । महामुल्लरयणं तस्स दाऊण कहियं - मच्चुमुह-पडिआण 'अवराहिजीवस्स वि जो करुणाभावो, रक्खणं कोरेइ च तं चिअ सोहणं कज्जं ।'

कणिष्ठपुत्रेण रयणविक्रएण जं दव्वं पत्तं, तस्स भागत्तयं काऊणं दुण्हं भाऊणं एगेगो भागो दिण्णो । पिआ वि तस्स तारिस -पउत्तिं दट्ठूण अईव संतुट्ठो ।

शब्दार्थ व टीपा

धम्मिओ (पुं.) - धार्मिक.

तिण्णि (संख्यावाचक विशेषण) - तीन.

भागतिगं - तीन भाग.

महामुल्लं (समास) - महंतं मुल्लं जस्स तं। (बहुव्रीहि)
महान आहे मूल्य ज्याचे असे ते (रत्न).

जाणणट्ठं - जाणण्यासाठी.

कुणेज्जा (क्रि.) - 'कुण', विध्यर्थ, तृतीय पुरुष
एकवचन, करेल.

दाहिस्सं (क्रि.) - 'दा', भविष्यकाल, प्रथम पुरुष
एकवचन, देईन.

अडसट्ठिं (संख्यावाचक विशेषण) अडसष्ट (६८).

वइऊण - व्यय करून.

दाउं पउत्तो - देण्यास प्रवृत्त झाला, देऊ लागला.

सोहण (वि.) - शोभन, चांगले, उत्तम.

बुडुंत - बुडणारा.

पासित्ता (क्रि.) - 'पास', पू. का. धा. अ.

सिग्घयरं (क्रि. वि.) - शीघ्रतेने, सत्वर.

उद्धरणट्ठं - बाहेर काढण्यासाठी.

पयास (पुं.) - प्रयास, प्रयत्न.

बाहिरं निक्कासेइ - बाहेर काढले.

आसासेइ - आश्वस्त केले.

मित्तत्तण - मित्रत्व, मित्रता.

अणुमोइओ (पुं.) - अनुमोदन केले, अभिनंदन केले.

दुण्हं भाऊणं - दोन्ही भावांना.

तारिस- पउत्तिं - तशा प्रकारची प्रवृत्ती.

स्वाध्याय

प्र. १ : पाइयभासाए उत्तराणि लिहह ।

- (१) सेट्ठिणा वुड्ढत्तणम्मि पुत्ताणं किं दिण्णं ?
- (२) जेट्ठो पुत्तो किं काऊण घरम्मि समागओ ?
- (३) बीओ पुत्तो दीण-दुहिय-अणाहाणं किं देइ ?
- (४) सेट्ठिणा महामुल्लरयणं कस्स दिन्नं ?

प्र. २ : थोडक्यात उत्तरे लिहा.

- (१) श्रेष्ठींनी पुत्रांची धार्मिकता जाणण्यासाठी काय सांगितले ?
- (२) श्रेष्ठींच्या मोठ्या व मधल्या मुलांनी, पित्याने दिलेल्या पैशातून, कोणती कामे केली ?
- (३) कनिष्ठ पुत्राने कोणते काम केले ? पित्याने कोणत्या शब्दात त्याची प्रशंसा केली ?
- (४) मौल्यवान रत्न प्राप्त झाल्यानंतर कनिष्ठ पुत्राने काय केले ?

प्र. ३ : व्याकरण

अ) रूपे ओळखा.

नियदव्वस्स, कुणेज्जा, दाहिस्सं, वइऊण, बुडुंतं, सरोवरम्मि, तित्थजत्ताओ, पिउस्स

ब) पुढील शब्दांना, तद्भव प्राकृत शब्द लिहा.

श्रीमन्त, वृद्धत्व, निजद्रव्य, महामूल्य, तीर्थयात्रा, उद्धरणार्थ, जीवितदान, समाचरित, रक्षण, रत्नविक्रय.

विशेष अभ्यास

प्रस्तुत पाठातील काही सर्वनामांचा संग्रह येथे दिला आहे. शिक्षकांच्या मदतीने त्या रूपांचा अभ्यास करा.

तस्स, तेण, को, जो, एयं, मए, किं, अयं, इमो, सो, तं, जं

